

De semantisch-pragmatische functie van “vriend” in vroegmodern Nederlands, Duits en Engels

André Kött & Ulrike Vogl (Universiteit Gent)

De vroegmoderne maatschappij was hiërarchisch gelaagd. Dit is ook herkenbaar in de vroegmoderne taal. We vinden in vroegmoderne teksten een grote verscheidenheid van vormen om elkaar aan te spreken – bijvoorbeeld met “mijn heere” of “meester”, met een beroepsnaam (“keldermeester”), een verwantschapsterm (“neve”) of door iemand “vriend” of “lief” te noemen.

In deze presentatie focussen we op Nederlands *vriendt*, Engels *frinde* en Duits *freundt*, in meertalige gespreksboeken uit de zestiende en zeventiende eeuw. Deze dienden om vreemde talen te leren. Ze bevatten meertalige modeldialogen zoals gesprekken tijdens familie-etentjes of tussen schuldenaar en schuldeiser. Gespreksboeken zijn geschikt om aanspreekvormen te onderzoeken omdat ze (1) (geïntendeerde) gesproken taal representeren (Van der Sijs 2004) en (2) door een waaier aan situaties en relaties tussen sprekers onderzoek mogelijk maken naar zowel sociale als situationele variatie.

Specifiek focussen we op de “Colloquia, et dictionariolum” (Noël de Berlaimont) die in 1530 verschenen als tweetalige editie Frans-Nederlands. De *Colloquia* werden gaandeweg herdrukt en uitgebreid met nieuwe dialogen en talen, o.a. Latijn, Spaans, Engels, Duits, Italiaans en Portugees (Bouzouita & Vogl 2020). Als uitgangspunt dient een zeventalige editie van 1586 (geprint in Antwerpen): We categoriseren de functies van *vriend*, *frinde* en *freundt* volgens de typologie van Ameka (2006) resp. Poggi (2009). Zo wordt “vriend” gebruikt om aandacht te trekken (conatieve functie, Ameka 2006) zoals in “vrient, wat wildy coopen?”. Bovendien analyseren we de voorkomens van *vriend*, *frinde* en *freundt* vanuit het perspectief van de beleefdheidstheorie (Brown en Levinson). In het voorbeeld “Grooten danck: mijn vrient, als ghy te doen hebt van eenich dinck, comet tot my, ick sal v gheuen goeden coop?” maakt het gebruik van *vriend* deel uit van een positieve beleefdheidsstrategie. We zullen daarbij ook situationele en sprekersgerelateerde verschillen in kaart brengen: in Engelse vroegmoderne brieven werd “friend” vooral tussen (verre) bekenden gebruikt (Nevala 2004). We onderzoeken bovendien verschillen tussen de drie talen: opvallend is bijvoorbeeld de Duitse vorm “freudin” tussen een gast van een herberg en een kamermeid waar in het Nederlands “lief” voorkomt en in het Engels “shee freend”. Tenslotte vergelijken we Duitse en Engelse versies van de *Colloquia* met latere edities die buiten de Lage Landen werden geprint om na te gaan of lokale drukkers aanspreekvormen veranderden. Voor het Engels gebruiken we o.a. edities van 1591 en 1639 (Londen), voor het Duits een editie uit 1595 (Keulen).

We hopen zo inzicht te verkrijgen in de semantisch-pragmatische functie van de aanspreekvorm “vriend” in de drie talen. Daarnaast zal onze analyse verdere inzichten leveren in (beleefde) interactiepatronen in vroegmoderne talen.

- Ameka, F. (2006). Interjections. In: Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (red.): Handbook of pragmatics. Amsterdam: Benjamins, 743–746.
- Bouzouita, M., & Vogl, U. (2020). Meertaligheid en onderwijs van moderne talen in de 16de eeuw: het gebruik van het partikel hola als voorbeeld voor taalcontact in de Colloquia, et dictionariolum. *Taal en Tongval*, 71(2), 105-135.
- Brown, P. & S. C. Levinson (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge university press.
- Nevala, M. (2004). Accessing politeness axes: Forms of address and terms of reference in early English correspondence. *Journal of pragmatics*, 36(12), 2125-2160.
- Sijs, N. (2004). Berlaimont, N. van. In: Karina van Dalen-Oskam, Ingrid Biesheuvel, Wim van Anrooij & Jan Noordegraaf (red.): Bio- en bibliografisch lexicon van de neerlandistiek.